

Hanna Uutela

LAPSEN AUTISMIKIRJON PIIRTEIDEN HUOMIOIMINEN KOHTAAMISESSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveydenalan ammattikorkeakoulututkinto

Sairaanhoitajakoulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sairaanhoitaja (AMK)
Tekijä/Tekijät	Hanna Uutela
Työn nimi	Lapsen autismikirjon piirteiden huomioiminen kohtauksissa
Toimeksiantaja	XAMK Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Vuosi	2024
Sivut	24 sivua, liitteitä 4 sivua
Työn ohjaaja(t)	Katja Villikka

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää uutta tutkittua ja mahdollisimman ajankohtaista tietoa autismikirjon lasten erityispiirteistä ja niiden huomioimisesta autistisen lapsen kohtauksissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli edistää hoitoalan työntekijöiden osaamista autismin piirteiden huomioimisessa ja myönteisiä vuorovaikutustilanteita autistisen lapsen kohtauksissa hoitotyössä. Opinnäytetyössä haettiin vastauksia siihen, miten autismikirjon piirteitä omaava lapsi tulisi kohdata ja miten voidaan edistää myönteistä hoitosuhdetta autismin erityispiirteet huomioiden.

Autismikirjon diagnoosit lisääntyvät koko ajan. Vuoden alusta 2023 julkaistiin ensimmäistä kertaa autismikirjon käypä hoito -suositukset. Autismikirjon henkilön erityispiirteet ovat samanlaisia kuin muillakin erityislapsilla. Kun vuorovaikutuskumppanilla on tietoa ja taitoa huomioida autismikirjon henkilön erityispiirteet kohtauksissa vähenevät haastavat vuorovaikutustilanteet erityislapsen kanssa. Erityispiirteiden huomioiminen lisää autismikirjon henkilön osallistumista ja turvallisuuden tunnetta myös epämiellyttävissä tilanteissa, joita tulee väistämättä vastaan autismikirjon henkilön asioidessa terveydenhuollon palveluissa.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tiedonhakukantoina käytettiin luotettavia lähteitä, joita olivat Medic, Finna ja PubMed. Kirjallisuuskatsaukseen valittiin 7 tutkimusta, joista yksi oli englanninkielinen tutkimus. Aineisto analysoitiin laadullisin keinoin induktiivisen teemoittelun avulla.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksien perusteella voidaan todeta myönteisen hoitosuhteen syntyvän kohtauksella autismikirjon henkilö yksilöllisesti, kiinnittämällä huomiota ympäristön toimintaan, huomioimalla vanhempien näkemyksiä, luomalla luottamuksellinen suhde välttämällä työntekijöiden vaihtumista ja kiinnittämällä huomiota myös omaan toimintaan sekä omiin ennakkoluuloihin ja tuntemuksiin.

Jatkotutkimuksien avulla voisi lähteä selvittämään hoitajien näkökulmaa erityislapsen kohtaukseseen, niissä ilmeneviin haasteisiin ja myönteisen hoitosuhteen syntymiseen.

Asiasanat: autismikirjon häiriö, kohtaus

Degree title	Bachelor of Health Care
Author (authors)	Hanna Uutela
Thesis title	Taking children's autism spectrum into account in encounters
Commissioned by	South-Eastern Finland University of Applied Sciences, XAMK
Time	2024
Pages	24 pages, 4 pages of appendices
Supervisor	Katja Villikka

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find evidence based and most up-to-date information on the special characteristics of children with autism spectrum disorders and how to take them into account when encountering an autistic child. The aim of the thesis was to promote the competence of care workers in observing the features of autism and creating positive interaction situations when encountering a child with autism in care work. The thesis sought answers to how a child with autism spectrum features should be encountered and how a positive care relationship can be promoted, taking into account the special characteristics of autism.

Autism spectrum diagnoses are increasing. From the beginning of the year 2023, for the first time, the current treatment recommendations for the autism spectrum disorders were published. The characteristics of a person with an autism spectrum disorder are similar to those of other children with special needs. When the professional has the knowledge and skill to take into account the special characteristics of a person with an autism spectrum disorder in encounters, challenging interaction situations with the children with special needs are reduced. Attention to the special need's increases involvement and a sense of security even in the most uncomfortable situations that inevitably come up when a person with an autism spectrum disorder is dealing with health care services.

The thesis was carried out as a descriptive literature review. Reliable sources such as Medic, Finna and Pubmed were used as databases for information retrieval. Seven studies were selected for the literature review, one of which was a research paper in English. The material was analysed using qualitative methods and inductive themes.

Based on the results of the literature review, a positive care-relationship can be established by encountering a person with an autism spectrum disorder individually, paying attention to the functioning of the environment and the views of the parents, creating a confidential relationship by avoiding employee turnover, and paying attention to one's own actions as well as one's own prejudices and feelings.

Further studies could be the nurses' perspective on meeting children with special needs the challenges they present and the emergence of a positive treatment relationship.

Keywords: autism spectrum, communication

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	AUTISMIKIRJO.....	7
3	AUTISMIKIRJON ERITYISPIIRTEET	8
3.1	Sosiaalinen vuorovaikutus	8
3.2	Kielellinen kehitys	9
3.3	Aistitiedonkäsittely	9
4	AUTISMIKIRJON KUNTOUTUS.....	10
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
6	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ KIRJALLISUUSKATSAUS	13
6.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	13
6.2	Aineiston haku	14
6.3	Aineiston analyysi.....	15
7	TULOKSET.....	16
7.1	Sosiaalinen vuorovaikutus	16
7.2	Ympäristötekijät	17
7.3	Perhelähtöisyys ja yksilöllisyyden huomioiminen.....	18
8	POHDINTA	19
8.1	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	19
8.2	Eettiset näkökohdat ja opinnäytetyön luotettavuus	20
	LÄHTEET.....	22

LIITTEET

Liite 1. Tiedonhakutaulukko

Liite 2. Tutkimustaulukko

Liite 3. Teemoittelutaulukko

1 JOHDANTO

Hoitotyössä kohtaamme ihmisiä jatkuvasti ja ihmisiä kohdatessa tarvitsemme sosiaalisia taitoja. Kohtaamisella on suuri merkitys hoitosuhteen onnistumisen kannalta. Vuorovaikutustilanteet pitävät sisällään lukemattomia kirjoittamia sääntöjä, nonverbaalista viestintää sekä niiden tulkintaa ja kykyä aistia ja ymmärtää toisen ihmisen tunteita (Koivisto 2019). Autismikirjon häiriö tunnustetaan nykyään paremmin ja diagnoosit lisääntyvät jatkuvasti, koska yhä lievempiä muotoja kyetään tunnistamaan (Autismikirjon häiriö 2023). Tämän vuoksi hoitotyössä tarvitaan osaamista autismikirjoon kuuluvien ihmisten kohtaamisessa.

Autismikirjossa ovat tyypillisiä sosiaalisten tilanteiden haasteet, erilaiset aistiherkkyudet ja tunne-elämään liittyvät pulmat. Vuorovaikutustilanteiden sisältämät viestinnän eri keinot ovat usein autismikirjon henkilöille haastavia. Autismikirjoon kuuluvan henkilön kohtaamisessa on huomioitava autismin tuomat erityispiirteet ja niiden vaikutus vuorovaikutukseen sekä sosiaalisen suhteen muodostumiseen. Sosiaalisuhteen muodostumisella on suuri vaikutus siihen, minkälaiseksi autismikirjon henkilö kokee hoitosuhteen ja miten hän sitoutuu hoitoon. (Maula & Äijö 2020, 4.)

Tämä opinnäytetyö on rajattu koskemaan autismikirjon lapsia, joilla on kyky tuottaa puhetta ja, joilla ei ole merkittävää kehitysvammaa. Tässä opinnäytetyössä lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun (Xamk) kanssa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on löytää uutta tutkittua ja mahdollisimman ajankohtaista tietoa autismikirjon lasten erityispiirteistä ja niiden huomioidmisesta autismikirjon lapsen kohtaamisessa. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää hoitoalan työntekijöiden osaamista autismin piirteiden huomioidmisessa ja myönteisiä vuorovaikutustilanteita autistisen lapsen kohtaamisessa hoitotyössä. Opinnäytetyössä haetaan vastauksia siihen, miten autismikirjon piirteitä omaava lapsi tulisi kohdata ja miten voidaan edistää myönteistä hoitosuhdetta autismin erityispiirteet huomioiden.

2 AUTISMIKIRJO

Autismikirjon häiriö on neurobiologinen kehityshäiriö, johon luetaan mukaan lapsuusiän autismi, Aspergerin oireyhtymä ja epätyypillinen autismi. Tautiluokituksen muuttuessa (ICD-11-luokitus) kaikki edellä mainitut autismikirjon muodot ovat luoneet yhteisen diagnoosin, autismikirjon häiriö. (Stevanovic & Koskinen 2018.) Autismikirjolle tyypillistä on poikkeavuudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa. Käyttäytymisessä on myös usein havaittavissa kaavamaisista ja rajoittunutta toimintaa, sekä erityistä mielenkiintoa tiettyihin asioihin. Autismikirjon häiriön kolme pääpiirrettä ovat siis sosiaalisen vuorovaikutuksen, kommunikaation poikkeavuudet ja stereotypiat. Autismikirjoon liittyy myös usein neurologisia poikkeavuuksia, aistitiedonkäsittelyn häiriöitä, psykiatrista oirehdintaa sekä toisinaan myös näkö- ja kuuloaistin poikkeavuutta ja liikuntakyvyn häiriöitä. (Autismikirjon häiriö 2023.)

Autismikirjon häiriön esiintyvyys on 6–7/1000 (Moilanen ym. 2012). Viitteitä autismikirjon häiriöön alkaa ilmenemään keskimäärin 1–3 vuoden iässä. Oireita voi näkyä jo alle 1-vuotiaana, mutta tällöin kyseessä on todennäköisemmin vaikea autismikirjon häiriö. Joissain tapauksissa autismikirjon häiriöön voidaan saada diagnoosi vasta kouluiässä tai myöhemmin nuoruudessa, kun sosiaalisenvuorovaikutuksen haasteet alkavat näkymään selvemmin. (Raaska & Vanhala 2020.)

Autismikirjon häiriöön liittyy laaja-alaisia vuorovaikutus ja kommunikaatio vaikeuksia sekä kaavamaisia käytösmalleja, jotka kaikki vaihtelevat yksilöllisesti (Autismikirjon häiriö 2023). Lapsuusiän autismita puhutaan silloin, kun kaavamaisia käytösmalleja, vaikeuksia sosiaalisissa tilanteissa, puheenkehityksen häiriöitä ja haasteita mielikuvituksessa alkaa ilmenemään ennen kolmen vuoden ikää (Lapsuusiän autismi 2016). Aspergerin oireyhtymä on lapsuusiän autismita lievempi neurobiologinen käytöshäiriö, jossa esiintyy haasteita sosiaalisissa vuorovaikutus tilanteissa, kaavamaisia käytösmalleja, mielenkiinnon ja toiminnan rajoittuneisuutta ilman puheenkehityksen tai älyllisen kehityksen poikkeavuuksia (Aspergerin oireyhtymä 2021).

Autismikirjolla oleville ihmisille on yhteistä haasteet vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa. Erityiset mielenkiinnon kohteet, rutinoitunut ja kaavamainen käyttäytyminen ovat myös olennainen osa autismia. Lisäksi aistien yli- ja aliherkkydet ovat yleisiä autismikirjon henkilöillä. Autismikirjoon voi liittyä myös neurologisia poikkeavuuksia, motoriikan haasteita sekä psyykkisiä ongelmia. (Moilanen & Rintahaka 2012.) Autismikirjon ihmiset tarttuvat usein yksityiskohtiin, jolloin kokonaisuuksien hahmottaminen on vaikeaa. Tämä voi tuottaa kommunikointi vaikeuksia henkilöiden kanssa, jotka hahmottavat asiat kokonaisuuksina, mutta eivät takerru tarkasti yksityiskohtiin. Kun kokonaisuuksien hahmottaminen on autismikirjossa haastavaa, myös toiminnanohjauksessa on haasteita. Suunnitelmien teko, toteutus ja siirtymät vaativat aikaa autismikirjon henkilöiltä. Osa näistä selittyy osin aistiyliherkkyyksillä, joita ilmenee jopa 70 %:lla autismikirjon lapsista. (Moilanen & Rintahaka 2012.)

3 AUTISMIKIRJON ERITYISPIIRTEET

3.1 Sosiaalinen vuorovaikutus

Vuorovaikutus on kanssa käymistä toisen ihmisen kanssa. Se ei ole pelkästään ääntä, vaan se sisältää myös eleet, ilmeet ja kehon viestinnän. Vuorovaikutus voi olla siis sanatonta tai sanallista, ja joissakin tilanteissa vuorovaikutus voi toteutua pelkästään sanattomalla viestinnällä, jolloin puhetta ei tarvita ollenkaan. (Vuorovaikutus 2022.)

Autismikirjossa ilmenee useita sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä haasteita. Katsekontaktin välttäminen keskustelun kaikissa vaiheissa ja etäisyyksien hahmottamisen vaikeus, joka ilmenee suurina etäisyyksinä vuorovaikutustilanteissa ovat yleisiä autismikirjossa. Nämä selittyvät aivojen toiminnan poikkeavuuksina verrattuna henkilöihin, joilla ei ole autismikirjon piirteitä. Usein vuorovaikutustilanteissa keskustelukumppanit peilaavat tahattomasti toistensa liikkeitä ja eleitä, jolloin mielenkiinto lisääntyy vuorovaikutuskumppania kohtaan. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa myös taito tulkita vuorovaikutuskumppanin nonverbaalista eli sanatonta viestintää on tärkeää. Autismikirjossa tämä jää usein puuttumaan, joka usein vaikeuttaa vuorovaikutussuhteiden luomista. Nämä kaikki selittyvät osittain aivojen rakenteiden poikkeavuuksilla. Hyvä kuntoutus voi parantaa autismikirjon lasten vuorovaiku-

tustaitoja ja leikkitaitoja, tutkimuksissa on käynyt ilmi myös kodin varhaisen-kuntoutuksen tärkeys autismikirjon lapsen vuorovaikutustaitoihin. (Stevanovic & Koskinen 2018.)

3.2 Kielellinen kehitys

Autismikirjon ihmisillä kielenkehitys usein eroaa keskimääräisestä. Autismikirjossa esiintyy usein vaikeuksia erottaa ääniteitä, sillä auditiivinen kanava on poikkeava. Tällä on vaikutusta sekä puheen oppimiseen että puheen ymmärtämisen oppimiseen. Kun lapsi ei ymmärrä puhuttua kieltä, hän keskittyy havainnoimaan ympäristöä näköaistin kautta. Autismikirjoon liittyy usein itseään ja muita toistavaa puhetta, jumiutumista ja / tai yksinään puhumista. Autismikirjon kielenkehityksessä on suuria eroja, sillä osa autismikirjon ihmisistä ei tuota lainkaan puhetta, kun taas toisilla suurimpana haasteena on kielikuvien ja nonverbaalisen viestinnän ymmärtämättömyys. (Moilanen & Rintahaka 2016.)

Kielellisen kehityksen häiriöissä tulee erityisesti huomioida autismikirjon ihmisen oikeus ilmaista itseään, vaikka hän ei kykenisi kommunikoitiin samoin kuin ihmiset, jotka eivät ole autismikirjolla. Autismikirjon henkilön tarve ilmaista itseään tulee huomioida, ja tarvittaessa ottaa avuksi kommunikaation avuksi tarkoitettuja työkaluja. Autismikirjon henkilöillä voi ajoittain ilmetä myös valikoivaa puhumattomuutta, vaikka he osaisivat ilmaista itseään puheen avulla. Valikoiva puhumattomuus voi olla seurausta ylikuormittumisesta ja tulla esille tietyissä sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa. Näissä tilanteissa tulee ymmärtää autismikirjon henkilöä, eikä häntä tule painostaa tuottamaan puhetta. Autismikirjon henkilö, voi itsekin olla hämmentynyt tilanteessa, jossa ei pysty tuottamaan puhetta. (Kommunikaatio 2023.)

3.3 Aistitiedonkäsittely

Ihminen käyttää ympäristön havainnointiin jatkuvasti apunaan kuulo-, näkö-, tunto-, haju- ja makuaisteja. Näiden aistien säätelytaidot kehittyvät koko lapsuuden ajan. Autismikirjossa tavataan usein aistiperäisiä eli sensorisia poikkeavuuksia, joita kutsutaan sensorisen integraation häiriöiksi. Sensorisen integraation häiriössä on tyypillistä aistipohjaiset vaikeudet, joita ovat aistipohjai-

set motoriiikan ongelmat, aistimusten erottelun vaikeudet ja aistitiedon käsittelyn vaikeudet. Nämä ilmenevät muun muassa vaikeuksina keskittyä olennaiseen, vireystilan muutoksina, tunteiden hallinnan vaikeuksina ja käytöshäiriöinä. Ne ilmenevät aistien yli- tai aliherkkyyksinä tai aistimushakuisuutena. (Korhonen 2021.)

Aistiyliherkkyys voi ilmetä kosketuksen välttelynä, ruokailujen yhteydessä ruoka-aineiden valikoimisena tai vaikeutena löytää mukavan tuntuisia vaatteita (Korhonen 2021). Aistialiherkkyys voi taas ilmetä vaikeutena tunnistaa iholla kipua tai lämpöä. Autismikirjon henkilö voi myös olla aistimushakuinen, joka voi ilmetä levottomana käytöksenä, ja johtaa ylivireystilaan tai vaarallisiin tilanteisiin. Aistiherkkyyksien lisäksi autismikirjossa yleistä on myös aistitiedon käsittelyn haasteet, joiden oletetaan johtuvan aivorungon poikkeavuudesta, eritoten harmaan alueen rakenteesta. Aistipulmat altistavat häiriökäytökselle, sosiaalisten tilanteiden haasteille ja psyykkisille ongelmille. Monesti edellä mainitut oireet saattavat peittää todellisen syyn haasteille, jolloin oikean hoidon ja kuntoutuksen saaminen voi vaikeutua ja viivästyä. (Moilanen & 2016; Korhonen 2021.)

Aistimusten erottelun ongelmat johtuvat riittämättömästä aistitiedon käsittelystä. Tällöin henkilöllä voi olla vaikeuksia hahmottaa äänen tulosuunta ja ympäristön avaruudellisten muotojen hahmottaminen voi myös olla haastavaa. Aistimusten erottelun vaikeus voi ilmetä vaikeutena hahmottaa ympäristöä, haasteissa vaatteiden pukemisessa erityisesti vetoketjun ja nappien laitossa, ruokailun yhteydessä ruokailuvälineiden käytössä tai oikean ja vasemman suunnan erottamisessa voi olla vaikeuksia. (Korhonen 2021; Lindholm 2018.)

4 AUTISMIKIRJON KUNTOUTUS

Autismikirjon häiriöön liittyviin vuorovaikutus ja käytös ongelmiin ei ole saatavilla täsmälääkkeitä tai -hoitoa. Yksilöllisellä kuntoutuksella pyritään mahdollistamaan autismikirjon lapsille riittävät valmiudet oppimiseen ja kehitykseen. Riittävän varhain aloitetun ja monipuolisen kuntouksen avulla myös yhteiskunnasta syrjäytymisen riski laskee. (Vienonen 2022, 10.)

Myönteistä vuorovaikutustilannetta autismikirjon häiriön omaavan lapsen kanssa voi edesauttaa käyttämällä selkeitä sanoja ja tarvittaessa kommunikoinnin apuna kuvakortteja. Kysymykset tulisi myös olla tarkennettuja ja avoimia kysymyksiä tulisi välttää. Autismikirjon häiriön henkilön kanssa toimiessa, tulee varmistaa, että asia on ymmärretty ja välttää usean asian läpikäymistä samaan aikaan. Aistitiedonkäsittelyn ylikuormittamista vuorovaikutustilanteissa voi välttää sulkemalla pois ylimääräiset ääni- ja valoärsykkeet. (Autismikirjon häiriö 2023; Miten tukea autismikirjon... 2021.) Myönteinen vuorovaikutusilanne syntyy, kun ymmärretään autismikirjon henkilön erityispiirteitä ja ei vaadita heiltä katsekontaktia tai hymyä vuorovaikutustilanteissa (Stevavonic & Koskinen 2018).

Autismikirjossa kommunikoinnin tukeminen perustuu yksilöllisiin kommunikoinnin haasteisiin, joihin pyritään vaikuttamaan. Puhumattomien autistilasten kuntoutuksessa on tärkeää vahvistaa auditiivista kanavaa, jolloin luodaan edellytykset puheen oppimiselle tai ymmärtämiselle. Visuaaliset keinot, esimerkiksi kuvakortit, ovat yleisessä käytössä kommunikaation kehittämässä. Autismikirjon lapsen kohdalla turvaudutaan usein puhetta tukeviin ja korvaaviin menetelmiin (ACC). (Moilanen & Rintahaka 2016.) Puheterapian avulla voidaan jo varhaisessa vaiheessa tukea autismikirjon lapsen katsekontaktin syntymistä, suun motoriikan ja aistien vahvistamista sekä vuorovaikutuksellisen suhteen luomista aloitteiden avulla (Terveyskylä 2023; Kujanpää & Lepistö-Paisley 2023).

Toimiva ympäristö on yksi keskeisimmistä autismikirjon lapsen toimintakykyä tukevista keinoista. Kun toimintaympäristö perustuu ennakointiin, aistitoimintojen huomioimiseen ja turvallisuuteen, lievittyy autismikirjon lapsen kokema stressi, joka vaikuttaa positiivisesti myös lapsen mielialaan. Autismikirjon lapsen kehitystä tulee tukea päivittäin leikkitaitojen vahvistamisella, sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisella ja oma-aloitteisuuden huomioimisella niin kotona kuin muissakin ympäristöissä. (Autismikirjon häiriö 2023.)

PECS (= Picture Exchange Communication System), PRT (= Pivotal Response Training) ja ESDM (= Early start denver model) ovat kuntoutuksen muotoja, joilla pyritään vahvistamaan autismikirjon lapsen oma-aloitteisuutta

pienin askelin. Tavoitteena on edetä kohti omatoimisuutta onnistumisien pal-kitsemisella kehujen ja mielekkäiden asioiden avulla. TEACHH (= Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children) kuntoutus muodon avulla, luodaan strukturoiden eli selkeästi suunnitellen ja ennakoiden ympäristöä ja toimintaa. Tavoitteena on tukea autismikirjon lapsen yleisiä vahvuuksia eli havainnointia näön avulla ja tiedonkäsittelyn taitoa. (Miten lasta ja perhettä... 2023; Kujanpää & Lepistö-Paisley 2023.) Autismikirjon lapsen kuntoutusta toteutetaan yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa, joka voi pitää sisällään myös psykoedukaatiota, jonka tarkoituksena on tuoda lisätietoa ja ymmärrystä erityispiirteistä, niin lapselle itselleen kuin lähiomaisil-lekin (Autismikirjon häiriö 2023).

Autismikirjon häiriössä esiintyviä sensorisen integraation häiriön pulmia voi- daan kuntouttaa yksilöllisesti. SI-terapia (= Sensorisen integraation terapia) on toimintaterapiaa, jonka tavoitteena on yksilöllisesti vahvistaa henkilön kykyä käsitellä kehon ja toimintaympäristöstä tulevia aistimuksia. Terapian avulla au- tismikirjon omaava henkilö voi kehittyä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja saada myös valmiuksia uuden oppimiseen. Terapia pohjautuu alku- kartoitukseen. Terapian tarkoituksena on ohjata ja kehittää toiminnan suju- mista leikin avulla, jonka johdosta lapsen sensorisen motoriikan taidot kehitty- vät. Toimintaterapeutti myös neuvoo ja opastaa vanhempia ja muita yhteistyö- tahoja autismikirjon piirteitä omaavan lapsen toiminnassa leikeissä, pukemi- sessa, siirtymätilanteissa, ruokailussa ja muiden ihmisten kanssa toimimi- sessa, joka edesauttaa myönteisiä onnistumisia näissä osa-alueissa. (Lönn- qvist & Salmenperä 2023.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSY- MYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on löytää uutta tutkittua ja mahdollisim- man ajankohtaista tietoa autismikirjon lasten erityispiirteistä ja niiden huomioi- misesta autistisen lapsen kohtaamisessa. Opinnäytetyön tavoitteena on edis- tää hoitoalan työntekijöiden osaamista autismin piirteiden huomioimisessa ja myönteisiä vuorovaikutustilanteita autismikirjon lapsen kohtaamisessa hoito- työssä.

Opinnäytetyössä haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten autismikirjon piirteitä omaava lapsi tulisi kohdata?
2. Miten voidaan edistää myönteistä hoitosuhdetta autismin erityispiirteet huomioiden?

6 TUTKIMUSMENETELMÄNÄ KIRJALLISUUSKATSAUS

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksessa tehdään tutkimusta jo tehdyistä tutkimuksista ja voidaan vertailla, tuoda yhteen, löytää ristiriitoja tai löytää uusia tutkimusaiheita kirjallisuuskatsauksen aiheeseen liittyen (Salminen 2011, 1). Kirjallisuuskatsaus voidaan toteuttaa systemaattisena, meta-analyyttisena tai kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tämä opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsaukseen, jonka tarkoituksena on luoda valittujen kirjallisuuslähteiden pohjalta laadullinen vastaus asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan löytää uusi näkökulma tutkimusaiheeseen tai löytää ristiriitoja valittujen kirjallisuuslähteiden pohjalta vapaammin kuin meta-analyyttisessä tai systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. (Ks. Kangasniemi ym. 2013, 291, 294; Salminen 2011, 6.) Tutkimuskysymys tai tutkimuskysymykset johdattelevat kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ja sen tavoitteena on tarkastella mukaan valikoituja tutkimuksia aineistolähtöiseltä pohjalta. Eri tavalla asetettujen tutkimuskysymyksen avulla voidaan saada uusi näkökulma jo julkaistuun tutkimukseen, joka ei kuitenkaan tarkoita jo julkaistun tutkimuksen tiedon muuttamista, vaan uuden näkökulman löytämistä eri tutkimuskysymyksen avulla. (Kangasniemi ym. 2013, 295, 296.)

Opinnäytetyö päädyttiin tekemään kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, koska aiheesta on olemassa jo mm. toiminnallisia opinnäytetöitä, jotka käsittelevät autismikirjon lapsen kohtaamisia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tekeminen kuitenkin osoittautui haastavaksi. Autismikirjoon liittyviin vuorovaikutus haasteisiin ja kohtaamistilanteisiin on saatavilla niukasti tieteellisiä tutkimuksia, jonka vuoksi tiedonhakua laajennettiin myös tutkimuksiin, jotka käsittelevät laajemmin erityislapsiin liittyviä kohtaamistilanteita. Autismikirjon piirteiden huomioimiseen hoitotyössä on tehty jo jonkin verran AMK-tasoisia opinnäytetöitä. Nämä opinnäytetyöt pohjautuvat pääsääntöisesti englanninkielisiin tutki-

muksiin, kun taas tässä kirjallisuuskatsauksessa haluttiin keskittyä pääsääntöisesti kotimaisiin lähteisiin. Autismikirjoon liittyvä tuntemus lisääntyy koko ajan, mikä voi osittain johtua myös autismikirjon häiriön vuonna 2023 julkaisutusta käypä hoito -suosituksesta.

6.2 Aineiston haku

Opinnäytetyön lähteiden haussa käytettiin luotettavia tietokantoja, joita olivat Medic, Finna, PubMed ja Journal. Tiedonhakutaulukosta (liite 1) on nähtävissä, mistä tieteellisistä tiedonhakulähteistä tutkimukset ovat valikoituneet mukaan ja millä hakusanoilla ne ovat löytyneet. Tiedonhaku rajattiin hakusanoilla, joiden avulla pyrittiin löytämään tietoa autismikirjon häiriön lapsen vuorovaikutustaitoihin ja näiden erityispiirteiden huomioimiseen kohtaamisissa. Käytettyjä hakusanoja oli muun muassa *autismi*, *vuorovaikutus*, *autism spectrum disorder*, *kommunikointi*, *communication ja viestintä*. Haun tukena käytettiin myös AND -ja OR-rajauksia. Lähteiden haun loppuvaiheessa tiedonhakua laajennettiin myös erityislapsiin, koska pelkillä autismin kirjoon viittaavilla hakusanoilla ja hakusanayhdistelmillä löytyi varsin vähän hakutuloksia. Erityislapsista julkaistuihin tutkimuksiin hakusanoina käytettiin mm. *erityislapsi*, *sensorinen integraatio*, *vanhemmat*. Tässäkin vaiheessa haun rajauksen tukena käytettiin AND - ja OR - rajauksia.

Tutkimuksien haussa käytettiin apuna sisäänotto- ja poissulkukriteereitä. Taulukossa 1. on nähtävissä kirjallisuuskatsauksessa käytetyt rajaukset mukaan valikoiduista tutkimuksista. Sisäänottokriteereinä oli tutkimuksien maksuttomuus, ja niiden tuli olla julkaistu vuoden 2013 jälkeen. Kirjallisuuskatsaukseen valittiin ylempi AMK-tasoisia opinnäytetöitä, pro gradu -tutkielmia ja väitöskirjoja. Sisäänottokriteereinä oli tutkimuksen julkaisukielenä suomi tai englanti. Kirjallisuuskatsauksesta pois suljettiin tutkimukset, jotka oli julkaistu ennen vuotta 2013 tai joiden julkaisukieli oli jokin muu kuin suomi tai englanti. Poissulkukriteereinä oli myös AMK-tasoiset opinnäytetyöt ja tutkimusten maksullisuus.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Maksuttomat	Maksulliset

Suomi tai englanti	Muut kuin suomi ja englanti
2013 tai uudemmat tutkimukset	Ennen 2013 vuotta julkaistut tutkimukset
ylempi AMK- opinnäytetyö, pro gradu, väitös-kirjat	AMK- opinnäytetyöt, ei tieteelliset tutkimukset

Kirjallisuushaulla löydettyjä tutkimuksia lähdettiin tarkastelemaan ensiksi tiivistelmien avulla. Jos tutkimus vastasi tiivistelmän perusteella asetettuihin tutkimuskysymyksiin, siirryttiin tutkimuksien tuloksiin. Tutkimuskysymykset olivat pohjana valittujen tutkimusten hyväksymisenä kirjallisuuskatsauksen aineistoksi. Lopulta tutkimuksia valikoitui mukaan 7, joissa mukana yksi englanninkielinen tutkimus. Tutkimuksista uusin on julkaistu vuonna 2023 ja vanhimman tutkimuksen julkaisu ajoittuu vuodelle 2017. Mukana on kaksi ylempi AMK- tasoista tutkimusta, kolme pro gradu -tutkielmaa ja kaksi väitöskirjaa. Mukaan valikoidut tutkimukset käsittelevät erityislasten kohtaamista, vanhempien näkökulmaa erityislasten kohtaamisesta terveydenhuollossa ja autismikirjon lapsen huomioimista vuorovaikutustilanteissa. Tutkimusten tekijät, julkaisu-vuosi, opinnäytetyön taso ja keskeisimmät tutkimusten tulokset ovat nähtävissä tutkimustaulukossa (liite 2).

6.3 Aineiston analyysi

Aineistoa lähdettiin analysoimaan laadullisin keinoin. Laadullisen analysoinnin tarkoituksena on tiivistää tutkittu tieto teoreettiseen tai käsitteelliseen muotoon. Katsaukseen liittyviä tutkimuksia tulisi tarkastella pintaa syvemältä ja analyysin avulla tulisi löytää vastaukset tutkimuksen sisältöön, ja tarkastella sitä teorian sekä omien ajatusten pohjalta. Laadullisen aineiston analyysiin ei ole yhtä oikeaa tapaa. Aineiston analyysi voidaan tehdä teemoittelun, koodaamisen tai tyypittelyn avulla. Tutkija analysoi tutkimusta erittelemällä, jäsentelemällä ja pohtimalla aineistoa ja siinä nousevia tuloksia. (Gunther ym. 2021.)

Tässä kirjallisuuskatsauksessa päädyttiin analysoimaan valittuja tutkimuksia teemoittelun avulla. Teemoittelun avulla tuodaan esiin tutkimusten tulosten tyypillisiä piirteitä ja niissä esiintyviä keskeisiä kokonaisuuksia. Tutkimuksen tulosten tarkastelun tukena voi käyttää myös sitaatteja, joiden avulla lukija saa kuvan teemoitteluun pohjautuvista asioista. (Juhila 2021; Vuori 2021.) Tutkimuksia voi lähestyä deduktiivisella tai induktiivisella analysointi tavalla. Tässä opinnäytetyössä tutkimuksia lähdettiin tutkimaan induktiivisen lähestymistavan

avulla. Induktiivinen analyysi toteutetaan aineistolähtöisesti, jonka avulla tutkimuksista voi löytyä uusia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen liittyen. (Juhila s.a.)

Teemoittelu ei perustu etukäteen tutkimuksen tulosten sijoitteluun eri aihe alueiden alle, vaan teemoittelu syntyy tutkimuksen analysoinnin ja tarkastelun pohjalta (Juhila 2021). Teemoittelu aloitettiin tutkimalla mukaan valikoitujen tutkimusten tuloksia ja johtopäätöksiä, joista tuotiin esille pääpiirteet teemoittelutaulukkoon. Teemoittelun pohjalta muodostui kolme pääteemaa, jotka olivat sosiaalinen vuorovaikutus, toiminnanohjaus sekä perhelähtöisyys ja yksilöllisyyden huomioiminen. Teemoittelutaulukkoon on tuotu myös ilmi, mihin tutkimuskysymykseen pääteemat vastaavat. Teemoittelutaulukko on nähtävissä liitteessä 3 opinnäytetyön lopussa.

7 TULOKSET

7.1 Sosiaalinen vuorovaikutus

Lukkarin ja Rädyn julkaisemassa tutkimuksessa (2022) kerrotaan autismikirjon henkilön sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, jota tulisi tarkastella laajemmin eikä vain kiinnittämällä huomiotaan vuorovaikutuksen haasteisiin. Tutkimuksessa korostetaan koko vuorovaikutuskontekstin tarkastelun tärkeyttä sekä keskustelukumppanin toimintaan kiinnittämisen huomiota. Työntekijän tulee itse reflektoida omaa käyttäytymistään, omia tunteitaan ja ammattitaitoaan jättämällä pois ennako-oletukset autismikirjon henkilöiden käyttäytymiseen ja toimintatapoihin. Työntekijän oma käyttäytyminen ja koko vuorovaikutuskonteksti peilautuvat siis myös autismikirjon lapsen toimintaan niin vertaisvuorovaikutustilanteissa kuin aikuisen ja lapsen yhteisissä vuorovaikutustilanteissa. Impola (2020) kuvaa tutkimuksessaan Autismikirjon lapsen vuorovaikutustyylin erilaiseksi sisältäen paljon toteavia lauseita ja vain vähän tai ei ollenkaan kysyviä lauseita.

Toimiessa erityislasten kanssa tulee kiinnittää huomiota erityisesti nonverbaaliseen viestintään. Aikuisilta jää usein huomioimatta autismikirjon lasten eleitä, ilmeitä ja ääntelyitä. Lapsi voi viestiä erilaisia tunteitaan osoittamalla, katsein, ilmein, nauraen, kumartumalla, matkimalla ja jäljentämällä aikuisen toimimista.

(Vermilä 2023, 143–147.) Autismikirjon lapsi aistii myös muita herkemmin toisten ihmisten tunteita ja negatiivisiin tunteisiin reagointi on yleistä autismikirjon lapsilla. Autismikirjon lapsi voi reagoida negatiivisiin tunteisiin ahdistuneisuudella, joka voi vaikuttaa negatiivisesti heidän toimintaansa. (Imppola 2020, 34.)

7.2 Ympäristötekijät

Dindar (2017) tuo väitöskirjassaan esille, autismikirjon lapsen käytökseen vaikuttavan, millaisessa ympäristössä toimitaan ja myös vuorovaikutus kumppanin ymmärrys syy seuraus suhteisiin autismikirjon lapsen toiminnassa lisää toimivaa vuorovaikutusta. Autismikirjon lapsen osallistumista voi lisätä, luomalla lapselle jonkin päämäärän tai palkkion, kun jokin tietty toiminto on päätetty loppuun. Lukkari ja Rätty (2022) tuovat vertaisvuorovaikutus tilanteissa tarinankerronnan yhteydessä ilmi autismikirjon lasten kiirehtineen tehtävän seuraavan vaiheeseen, kehoittamalla myös vertaisiaan siirtymään tarinankerronnassa toiseen vaiheeseen. Myös tarinankerron tehtävän lopettaminen ja ajan seuraaminen olivat yleisiä toimintoja autismikirjon lapselta ryhmässä, jossa oli myös neurotyypillisiä lapsia. Lukkari ja Rätty tuovatkin ilmi pohjaten myös aikaisempiin tutkimuksiin, että syy kiirehtimiselle voi olla tehtävän loppuun saattamisen tavoittelu. Tutkimuksessa autismikirjon lapset olivat myös hyvässä vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa. Sujuva vuorovaikutus ei välttämättä ole seurausta autismikirjon lapsen halusta olla vuorovaikutuksessa, vaan tavoitteesta päästä tehtävän loppuun, joka vaatii omalta osaltaan myös sujuvaa vuorovaikutusta muiden ryhmäläisten kanssa.

Autismikirjon lapsen kanssa toimiessa tulee huomioida riittävä ajan mahdollistaminen. Ympäristön tulisi olla mahdollisimman väljä, mahdollisuuksien mukaan poistaa ylimääräiset äänet ja valot aistiärsykkeiden minimoimiseksi. Kaikki tunteet tulisi sallia, jonka johdosta myös kielteisten tunteiden ilmaisemiseen tulisi löytää turvallinen ja rauhallinen paikka niiden läpikäymiseen. Jos autismikirjon lapsi vaikuttaa ahdistuneelta, ja jos tilanne sen sallii, tulisi toimimisen pakottamisen sijaan odottaa hetki ja yrittää myöhemmin uudelleen. Niin kuin aikaisemmin mainittiin Lukkarin ja Rädyn julkaisemassa tutkimuksessa (2022) tuodaan myös Imppola (2020) tutkimuksessa, esille pakottamisen sijaan kannustamaan toimintaan esim. musiikin avulla. (Imppola 2020, 34, 35.)

7.3 Perhelähtöisyys ja yksilöllisyyden huomioiminen

Majurin tutkielmassa (2022) kerrotaan, kuinka vaihtelevaa on, minkä tasoista palvelua saa erityislasten kanssa asioidessa eri palveluissa. Ammattilaisten erilaisuus, kokemus ja työntekijöiden suuri vaihtelevuus vaikuttavat kohtaamiin. Vanhemmat toivoivat ammattilaisilta empatiaa kykyä ja heidän mielipiteidensä huomioimista lapsen toiminnanohjaukseen ja yksilöllisyyteen liittyvissä asioissa. Impola (2020) kertoo tutkimuksessaan, kun autismikirjon henkilö tulee asiakkaaksi, tulisi selvittää autismikirjon henkilön kommunikointitavat ja ottaa huomioon mahdollisuuksien mukaan henkilön toiveet ja mielenkiinnon kohteet sekä huomioida henkilön kyky olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kyky käsitellä tunteitaan.

Autismikirjon lapsen taidoissa oli Lehikoisen ja Mannisen (2020) tekemän tutkimuksen mukaan enemmän vaihtelua kuin vertaistensa välillä liittyen tunteiden tunnistamiseen ja mielenteorian testeihin. Autismikirjon lapsen vahvuudet ja haasteet tunteiden käsittelyssä ja vuorovaikutuksessa ovat siis hyvin yksilöllisiä, ja jokainen autismikirjon lapsi tulee kohdata ennakkoluulottomasti tutustuen heihin yksilöllisesti.

Paloniemi tuo ilmi tutkimuksessaan (2019) SI-terapian hyötyjä autismikirjon lapsen toimintakyvyssä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, että autismikirjon lapsen katsekontaktin välttely, fyysisen kosketuksen välttely, pelot, etäisyys vuorovaikutuksessa oltaessa ja impulsiivinen käytös vähenivät SI-terapian aloittamisen jälkeen, jolloin myös vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa sujui myönteisemmin.

Työntekijöiden vaihtelevuutta tulisi välttää, luottamuksellista suhdetta rakentaa ja noudattaa yhteisiä toimintatapoja autismikirjon lapsen kanssa työskennellessä. Mitä pidempi hoitosuhde, sitä laadukkaammaksi hoito koetaan, kun työntekijä tuntee niin lapsen kuin vanhemmatkin. (Impola 2020, 42; Majuri 2022, 39,40.)

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Autismikirjon diagnoosit lisääntyvät koko ajan. Autismikirjon erityispiirteet ovat hyvin samanlaisia kuin muillakin erityislapsilla. On tärkeää hoitotyössä saada lisää tietoa autismikirjon henkilön erityispiirteistä ja niiden huomioimisesta, jonka johdosta myönteisiä vuorovaikutustilanteita syntyy enemmässä määrin niin autismikirjon lasten kanssa kuin muiden erityislasten kanssa.

Opinnäytetyöllä haettiin vastausta siihen, kuinka kohdata autismikirjon lapsi huomioiden autismikirjon erityispiirteet ja kuinka edistää myönteistä hoitosuhdetta autismikirjon lapsen kanssa. Kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta voidaan johtopäätöksenä todeta, että jokainen autismikirjon lapsi on erilainen ja myönteinen hoitosuhde syntyy yksilölliset piirteet huomioiden, kiinnittäen huomiota niin omiin tunteisiin kuin omaan toimintaan. Autismikirjon henkilön stressin lievittäminen, tunteiden näyttämisen salliminen ja osallistaminen vaikuttavat myönteisesti hoitosuhteen syntymiseen. Vuorovaikutuskontekstin huomioiminen mukaan lukien nonverbaalisten viestien eli eleiden, ilmeiden, ääntelyiden tulkitseminen ja niihin vastaaminen on tärkeää.

Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten, ja tärkeää on ottaa huomioon vanhempien tietämys oman lapsen erityispiirteisiin liittyen. Niin kuin Paloniemen (2019) tekemässä tutkimuksessa autismikirjon lapsen SI-terapian vaikutuksesta lapsen toimintaan ja vuorovaikutustilanteisiin kerrotaan, lapsen osallistuttua SI-terapiaan on suuri vaikutus sosiaaliseen vuorovaikutustilanteeseen ja vuorovaikutustilanteissa esiintyviin haasteisiin sekä myönteisten vuorovaikutustilanteiden syntymiseen. Myös Majuri (2022) tuo tutkimuksessaan esiin vanhempien toiveen, että ammattilaiset ottaisivat huomioon myös vanhemmat erityislapsen hoitoon liittyvissä asioissa.

Autismikirjon lapsen kohtaaminen voi olla uusi asia työntekijälle, jonka vuoksi on tärkeää muistaa tarkkailla omaa käytöstään, omia tunteitaan ja ennakkoluulojaan liittyen autismikirjon lapsen kanssa toimimiseen. Empatiakyky eli kyky asettua toisen asemaan on tärkeä osa hoitajan työtä ja iso osa myös työskentelyssä autismikirjon lapsen kanssa. Niin kuin tuloksissakin tuli ilmi,

autismikirjon lapset aistivat herkästi muiden ihmisten tuntemuksia, ja näin ol-
len myös työntekijän tuntemukset voivat heijastua autismikirjon lapsen käytök-
seen. Itsereflektoinnin avulla, voidaan edesauttaa myönteistä hoitosuhdetta
autismikirjon lapsen kanssa.

Autismikirjon lasten kohtaamisiin on tehty jo jonkin verran AMK-tasoisia opin-
näytetöitä. Jatkotutkimusehdotuksena esitän, että erityislapsen kohtaamista
lähdeittäisiin tutkimaan hoitajan näkökulmasta, jossa selvitettäisiin hoitajan nä-
kökulmia erityislapsen kohtaamisiin ja niihin liittyviin haasteisiin. Etenkin kliini-
sellä puolella, erityislapsen osuus potilaista on vähäinen, minkä vuoksi myös
hoitajilla voi olla vähäistä kokemusta työskentelystä erityislapsen kanssa.

8.2 Eettiset näkökohdat ja opinnäytetyön luotettavuus

Kirjallisuuskatsaus tulee toteuttaa oikeudenmukaisesti ja rehellisesti tarkkaan
harkittujen tutkimuskysymysten pohjalta. Katsauksen eettisyys ja luotettavuus
kulkevat yhdessä koko tutkimusprojektin ajan, johon vaikuttaa johdonmukai-
nen eteneminen tutkimuskysymyksistä aina opinnäytetyön lopussa esitettäviin
johtopäätöksiin. (Kangasniemi ym. 2013.)

Eettisten ohjeiden mukaisesti tulee opinnäytetyöhön hankkia tarvittavat luvat,
eettiset ennakoarvioinnit ja suostumukset ennen varsinaisen tutkimuksen
aloittamista. Käytetyt lähdeviittaukset tulee olla asianmukaisia ja kunnioittaa
alkuperäisten tutkimusten tekijöitä. (Tutkimuseettinen lautakunta 2023, 11,
13–14.) Tutkimusta tulee arvioida alusta pitäen kriittisesti ja suositeltavaa olisi
pohtia tutkimuksia eri näkökulmista. Tutkiva työote on jatkuvaa itsensä reflek-
toimista eli oman toiminnan tarkastelua kriittisellä työotteella heijastaen. (Saa-
ranen-Kauppinen ym. 2006.)

Opinnäytetyö on toteutettu eettisiä ohjeita noudattaen. Lähteisiin on viitattu
asianmukaisesti. Tutkimukseen valitut lähteet ovat valikoitu harkiten käyttäen
sisäänotto- ja ulosottokriteerejä. Tutkimuksien hakuun on käytetty luotettavia
tieteellisiä tietokantoja, ja mukaan on valittu myös englanninkielinen tutkimus.
Mukaan valikoidut tutkimukset ovat kaikki 5 vuoden sisällä julkaistuja, joka
omalta osaltaan lisää myös opinnäytetyön luotettavuutta. Mukaan valikoiduista

7 tutkimuksesta 6 on toteutettu tutkijan äidinkielellä, minkä takia niiden tulkitsemisessa ei synny niin todennäköisesti väärinymmärryksiä verrattuna siihen, jos suurin osa tutkimuksista olisi julkaistu vieraalla kielellä.

Opinnäytetyö liittyy lapsiin ja heidän kohtaamiseensa, minkä vuoksi päädyttiin tekemään opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksena kysely- ja haastattelu tutkimuksen sijaan, minkä vuoksi tutkimusta ei tarvitse käyttää eettisen lautakunnan arvioinnissa.

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta voidaan arvioida eritavoin. Tutkimuksessa tulee olla tarkasti perusteltu ja kuvattu siihen valikoitu analyysimenetelmä, jonka avulla on vastattu tutkimuskysymykseen. Kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta lisää myös mukaan valikoitujen tutkimusten määrä ja tutkimuksen johtopäätösten perustuminen valittujen tutkimusten tuloksiin. Tuloksissa käytetyt suorat lainaukset, joihin on viitattu asianmukaisilla lähdeviittauksilla, lisäävät luotettavuutta tutkijan tekemiin johtopäätöksiin liittyen alkuperäisiin tutkimuksiin. (Hotus 2018.)

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta heikentää kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten vähäinen määrä. Opinnäytetyöllä on vain yksi tekijä, mikä voi heikentää tutkimuksen luotettavuutta huomioiden tutkijan kokemattomuuden opinnäytetyön teossa. Tutkimuksen tarkastelu yhdessä toisen tutkijan kanssa ei ollut mahdollista, joten tutkimuksen tulokset pohjautuvat vain yhden tutkijan analysointiin, tarkasteluun ja kriittiseen arviointiin. Opinnäytetyössä on kuvattu tiedonhaku tarkasti taulukoiden avulla, mikä lisää omalta osaltaan tutkimuksen luotettavuutta.

LÄHTEET

Arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle. 2018. Hotus. Hoitotyön tutkimussäätiö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvioinnin-tarkistuslistat/> [viitattu 6.12.2023].

Aspergerin oireyhtymä. 2021. Duodecim terveyskirjasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.8.2021. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/ltt03946> [viitattu 26.9.2023].

Autismikirjon häiriö. 2023. Käypähoito-suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen Nuorisopsykiatrisen Yhdistyksen, Suomen Kehitysvammalääkäreiden, Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. WWW-dokumentti. Julkaistu 23.1.2023. Saatavissa: <https://www.kaypa-hoito.fi/hoi50131#s12> [viitattu 21.9.2023].

Dindar, K. 2017. Researching social interaction in autism: shifting the focus from within individuals to in interaction. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/18527> [viitattu 23.1.2024]

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2021. Analyysi ja tulkinta Teoksessa Vuori, J (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskunta tieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/> [viitattu 14.11.2023].

Impola, M. Jokaisella täytyy olla oikeus purkaa tunteitaan. Autismikirjon henkilöiden tunnetaitoja edistävien toimintatapojen kehittäminen osallistumisen vahvistumiseksi. 2020. Metropolia ammattikorkeakoulu. Kuntoutuksen tutkinto- ohjelma. Ylempi AMK-opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020120225714> [viitattu 1.1.2024].

Juhila, K. 2017. Teemoittelu. Teoksessa Vuori, J (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> [viitattu 22.11.2023].

Juhila, K. s.a. Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Vuori, J (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/> [viitattu 28.11.2023].

Kangasniemi, M. Pietilä, A. Utriainen, K. Ahonen, S. Jääskeläinen, P & Liikkanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus eteneminen: tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 4. Verkkolehti. Saatavissa: <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286> [viitattu 28.11.2023].

Koivisto, K. 2019. Ohjaus ja dialoginen vuorovaikutus hoitotyössä. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyön julkaisut 1979–2022. ePooki

65/2019. Oulun ammattikorkeakoulu. E-kirja. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019101132367> [viitattu 28.11.2023].

Kommunikaatio. 2023. Autismiliitto. Päivitetty 31.1.2023. Saatavissa: <https://autismiliitto.fi/kommunikaatio/> [viitattu 13.11.2023].

Korhonen, L. 2021. Aistitiedon käsittelyn ja säätelyn ongelmat. Duodecim terveyskirjasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.11.2021. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00019> [viitattu 28.9.2023].

Kujanpää, S. & Lepistö-Paisley, T. 2023. Autismikirjon häiriön kuntoutusmallit. Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/nix03180> [viitattu 8.10.2023].

Lapsuusiän autismi. 2016. Duodecim terveyskirjasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 18.10.2016. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/ltt01871> [viitattu 26.9.2023].

Lehikoinen, R & Manninen, S. 2020. Autismikirjon lasten tunteiden tunnistamisen taidot sekä niiden yhteydet ikään, sukupuoleen ja mielen teoriaan. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Logopedian tutkinto-ohjelma. pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202006106026> [viitattu 23.1.2024].

Lindholm, P. 2018. Aistikokemusten erilaisuus osana autismikirjon oirekuva. Autismilehti 1/2018. Verkkolehti. Saatavissa: <https://autismiliitto.fi/materiaalia/autismi-lehti/aistikokemusten-erilaisuus-osana-autismikirjon-oirekuva/> [viitattu 28.9.2023].

Lukkari, R & Rätty, H. 2022. Autismikirjon oppilaiden vertaisvuorovaikutustilanteet luokkatovereiden kanssa yhteisessä tehtävälanteessa. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/27654> [viitattu 23.1.2024].

Lönnqvist, M & Salmenperä, H. 2023. Autismikirjon lapsi ja sensorisen integraation teoria. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/nix03143> [viitattu 28.11.2023].

Majuri, H. 2022. "He näkee sen oman juttunsa" Erityislasten vanhempien kokemuksia kohtaamisista ammattilaisten kanssa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/e396efce-9b8f-45eb-863b-a844951729a2> [viitattu 23.1.2024].

Maula, N & Äijö, S. 2020. Autismikirjon henkilön kohtaaminen terveydenhuollossa. Autismiliitto. PDF-dokumentti Saatavissa: <https://autismiliitto.fi/materiaalia/aineistot/autismikirjon-henkilön-kohtaaminen-terveydenhuollossa/> [viitattu 28.11.2023].

Miten lasta ja perhettä voidaan auttaa? 2023. Terveyskylä. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.1.2023. Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/tietoa-lasten-sairauksista/autismikirjon-h%C3%A4iri%C3%B6t/miten-lastaja-perhett%C3%A4-voidaan-auttaa> [viitattu 8.10.2023].

Miten tukea autismikirjon ihmisen vuorovaikutusta. 2021. Autismiliitto. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.11.2021. Saatavissa: <https://autismiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/autismikirjo-ja-ikaantyminen/olen-ammattilainen/miten-tukea-autismikirjon-henkilon-kommunikaatiota/> [viitattu 3.11.2023].

Moilanen, I. & Rintahaka, P. 2016. Autismikirjon etiologia. Duodecim Oppiportti. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.oppiportti.fi/op/ljn00806/do?p_haku=autismi#q=autismi [viitattu 6.9.2023].

Paloniemi, H. 2019. Sensorinen integraatio osana autismikuntoutusta. 2019. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ylempi AMK -opinnäytetyö. Sosionomi. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905149837> [viitattu 23.1.2024].

Raaska, H. & Vanhala, R. 2020. Miksi ja miten autismin diagnostiset kriteerit muuttuvat. Lääkärilehti 16, 964–967. Verkko-lehti. Saatavissa: <https://www-laa-karilehti-fi.ezproxy.xamk.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miksi-ja-miten-autismin-diagnostiset-kriteerit-muuttuvat/> [viitattu 8.10.2023].

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Vaasan yliopisto. PDF-tiedosto. Saatavissa: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefind-mkaj/https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf [viitattu 22.9.2023].

Stevanovic, M. & Koskinen, E. 2018. Sosiaalinen vuorovaikutus autismikirjon häiriössä- keskustelun tutkimuksen näkökulma. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecim-lehti.fi/duo14588> [viitattu 6.9.2023].

Tutkimuseettinen lautakunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.2023. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf [viitattu 9.6.2023].

Vermilä, P. 2023. Leikin ja vuorovaikutuksen muotoja lapsilla, joilla on autismikirjo. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/4373ecf2-bf66-4fe4-a06a-3f7ec288f2d8> [viitattu 23.1.2024].

Vienonen, E. (toim.) 2022. Autismikirjon lapset ja nuoret. Autismiliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://autismiliitto.fi/wp-content/uploads/2023/02/A4-Autismikirjon-lapset-ja-nuoret-OPAS.pdf> [viitattu 26.9.2023].

Vuori, J. 2017. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa laadullisen tutkimuksen käsikirja. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> [viitattu 22.11.2023].

Vuorovaikutus. 2022. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/mun-elama/sosiaaliset-taidot/vuorovaikutus> [viitattu 6.9.2023].

Tiedonhakupöytäkirja

tietokanta	hakusanat	tulokset	hyväksytyt
Medic	Autismi, vuorovaikutus or kommunikointi 2020–2023 Autism spectrum 2020-2023	Hakutulokset 49 Hakutulokset 90	1
Finna	Autismi, vuorovaikutus Autismi, viestintä, 2013-, Pro Gradu, väitöskirja Autismi, kliininen hoitotyö 2013- Erityislapset vanhemmat Pro-gradu, väitöskirja Sensorinen integraatio Pro-gradu Väitöskirja 2013- Autismi, sosiaalinen vuorovaikutus Väitöskirja, Pro gradu, Ylempi ammattikorkeakoulu 2013-	Hakutulokset 120 Hakutulokset 15 Hakutulokset 13 Hakutulokset 19 Hakutulokset 5 Hakutulokset 31	1 1 1 2
Pubmed	communication autism spectrum disorder 10vuotta	Hakutulokset 200	1

Tutkimustaulukko

Tutkimus Tekijät Julkaisuvuosi	Tutkimuksen Tarkoitus ja Tavoite	Tutkimusmenetelmä	Keskeisimmät tutkimustulokset
Dindar Katja Researching social interaction in autism: shifting the focus from 'within individuals' to 'in interaction' 2017 Itä-Suomen yliopisto Väitöskirja	Tavoitteena lisätä ymmärrystä autismikirjonlasten sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kuinka eri asiat vaikuttavat sosiaaliseen kanssa käymiseen	Laadullinen tutkimus	Tärkeää olisi oppia ymmärtämään mitkä asiat vaikuttavat autismikirjon lapsen käyttäytymiseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, sen sijaan että etsisimme erityispiirteitä näiden lasten toiminnassa.
Impola Mari Jokaisella täytyy olla oikeus purkaa omia tunteitaan. 2020 Metropolian ammattikorkeakoulu YAMK- opinnäytetyö	Autismikirjon henkilöiden tunnetaitojen kehittäminen toimintatapojen avulla.	Toiminnallinen tutkimus, jonka tuotoksena kuvaus autismikirjon henkilön tunnetaitojen edistämisestä osallistamisen vahvistamiseksi toimintatapojen avulla.	Ymmärrys tunteiden käsitteeseen, luottamuksellinen suhde, riittävä ajan ja paikan mahdollistaminen, reflektointi taitoa työntekijältä, asiakkaan tunteminen tärkeää.
Lehikoinen Ruth & Manninen Sirpa Autismikirjon lasten tunteiden tunnistamisen taidot sekä niiden yhteydet ikään, sukupuoleen ja mielenteoriaan 2020 Tampereen yliopisto Pro-gradu tutkielma	Kuinka autismikirjon lapset tunnistavat tunteita ja mitkä tekijät vaikuttavat niiden tunnistamiseen.	Osa laajempaa tutkimusta, jossa käytettiin tunteiden tunnistamiseen tarkoitettua Mimiikka-peliä. Tutkimuksessa käytettiin tunteiden tunnistamiseen ja mielenteoriaan liittyviä testejä ja tehtäviä.	Autismikirjon lapsilla on heikompi kyky tunnistaa tunteitaan kuin neurotyypillisillä lapsilla. Mielenteorialla, iällä tai sukupuolella ei ollut vaikutusta tunteiden tunnistamiseen.
Lukkari Roosa-Mari & Rätty Heidi Autismikirjon oppilaiden vertaisvuorovaikutus luokkatovereiden kanssa yhteisessä tehtävätilanteessa 2022 Itä-Suomen yliopisto Pro-gradu tutkielma	Tarkoitus tutkia vertaisvuorovaikutusta kerronnallisen aartenmetasäätöpelin avulla. Tavoitteena selvittää mitkä asiat tukevat Autismikirjon lapsia vertaisvuorovaikutustilanteissa selviytymiseen.	Laadullinen tutkimus	Vuorovaikutustilanteessa toimiessa autismikirjon lapsen kanssa on tärkeää kiinnittää huomiota myös omaan toimintaansa, koska sillä on suuri merkitys autismikirjon oppilaan toimintaan ja toiminnan näyttäytymiseen.

Tutkimus Tekijät Julkaisuvuosi	Tutkimuksen Tarkoitus ja Tavoite	Tutkimusmenetelmä	Keskeisimmät tutkimustulokset
Majuri Hanna "He näkee sen oman juttunsa" Eri- tyislasten vanhem- pien kokemuksia kohtaamisista am- mattilaisten kanssa. 2022 Helsingin yliopisto Pro-gradu tutkielma	Tarkoituksena tuoda esille erityislasten van- hempien kokemuksia ammattilaisten kanssa toimimisesta.	Laadullinen tutkimus	Tutkimuksen haastattelujen mukaan vanhemmat toivovat erityislapsen kohtaamisilta ja hoidolta enemmän perheläh- töistä otetta. Perheen ollessa osa hoitoa tulee huomioida myös vanhempien tunteet ja heidän tuntemuksensa kos- kien lastaan.
Paloniemi Heidi Sensorinen integ- raatio osana autis- mikuntoutusta 2019 Tampereen ammat- tikorkeakoulu YAMK-opinnäytetyö	Tarkoituksena koota tutkittua tietoa sensori- sesta integraatiosta ja sen avulla tuoda esille sensorisen integraa- tioterapian hyötyjä.	Systemaattinen kirjalli- suuskatsaus	Tutkimukset osoittavat, että sensorisen integraatiotera- pian hyödyt ovat myönteisiä ja edes auttavat autismikir- jon lapsen kommunikointi ja itseohjautumis taitoja.
Vermilä Piret Leikin ja vuorovaiku- tuksen muotoja lap- silla, joilla on autis- mikirjo. 2023 Helsingin yliopisto Väitöskirja	Tutkimuksen tarkoituk- sena tutkia autismikir- jon lapsen leikki ja vuo- rovaikutus taitoja.	Laadullinen tapaustut- kimus	Lapsen sanaton viestintä saattaa jäädä usein huomioi- matta. Toimiessa autismikir- jon lapsen kanssa tulee olla sensitiivinen ja ottaa huomi- oon myös nonverbaalisen viestinnän.

Teemoittelutaulukko

Pelkistetty ilmaisu	Pääteema	Tutkimuskysymys
<p>Omien tuntemusten sekä kokemusten tiedostaminen ja niiden vaikutus omaan toimintaan ovat yksi vaikuttava tekijä oman työskentelytavan löytämisessä autismikirjon lapsen kanssa toimiessa.</p> <p>Empatia Kokonaisvaltainen tilanetaju Luottamuksellinen suhde</p>	<p>Sosiaalinen vuorovaikutus</p>	<p>Miten voidaan edistää myönteistä hoitosuhdetta autisminerityispiirteet huomioiden?</p>
<p>Asioiden ennakointi. Henkilön osallistuttaminen. Ympäristö. Rauhoittumisen mahdollistaminen. Palkkiot. Tunteet</p>	<p>Ympäristötekijät</p>	<p>Miten autismikirjon piirteitä omaava lapsi tulisi kohdata?</p>
<p>Autismikirjon henkilön toiminnan ja yksilöllisten erityispiirteiden huomioiminen. Vanhempien toiveiden huomioiminen, perhelähtöisyys Kuntoutuksen vaikutus myönteisten vuorovaikutustilanteiden syntymiseen.</p>	<p>Perhelähtöisyys ja Yksilöllisyyden huomioiminen.</p>	<p>Miten voidaan edistää myönteistä hoitosuhdetta autisminerityispiirteet huomioiden?</p>